

Tien lessen van Corona om de stap te maken naar het decennium van transformatie

door Otto Scharmer

vertaling en bewerking
Jan Jutten

In 1989, enkele maanden voordat de Berlijnse muur viel, werkte ik met een groep internationale studenten aan een programma 'Peace Studies Around the World'. We werkten zowel in Oost als in West Berlijn. In gesprekken met de leiders van de burgerrechten-bewegingen in Oost Berlijn, zag ik met eigen ogen dat zelfs de mensen die aan de frontlinie stonden van het verzet tegen de Berlijnse muur geen idee hadden wat de ver reikende gevolgen zouden zijn van hun acties. In mijn leven heb ik regelmatig grote veranderingen meegemaakt. Wat ik daarvan geleerd heb, is dat bijna niemand geloofde dat deze transformaties ook echt zouden plaats vinden. Maar als het toch gebeurt, kunnen velen helder uitleggen waarom dit toch gelukt is.

Het lijkt erop alsof we ons op dit moment in een vergelijkbare situatie bevinden. Op veel plaatsen en in vele netwerken is merkbaar dat we op de drempel staan van een breed verbreide beweging.

Een beweging die zich niet alleen richt op het veranderen van sociale structuren, maar ook op een omslag van het menselijke bewustzijn: het vermogen om te handelen vanuit een diep besef van morele doelen, dat uitstijgt boven instituties en grenzen.

Het is een beweging die ons oproept de innerlijke voorwaarden te cultiveren die grote veranderingen daadwerkelijk mogelijk maken. Een beweging die ervoor zorgt dat we ons opnieuw verbinden: met elkaar, met onze planeet en met ons menselijk bewustzijn. Daardoor kunnen we de drie grote kloven van deze tijd dichten: de ecologische, de sociale en de spirituele kloof.

De beweging die we nu zien, werd vooraf gegaan door krachtige voorlopers zoals de *Fridays for Future* demonstraties in 2019 (16.000 deelnemers) en de *Black Lives Matter* demonstraties in 2020 (26.000 deelnemers, alleen al in Amerika). Ook vonden er de afgelopen jaren grote demonstraties voor burgerrechten plaats in delen van Zuid Amerika, Azië, Afrika en het Midden Oosten

Veel mensen zijn zich inmiddels bewust van het feit dat ons maatschappelijk model achterhaald is en dat er komende jaren meer grote veranderingen zullen plaats vinden. De meeste mensen willen zelf deelgenoot zijn van het nieuwe verhaal, het creëren van een nieuwe toekomst.

Tegelijkertijd geven ze aan toe dat ze niet weten hoe ze dit voor elkaar krijgen. Met het oog op de kloof die er is tussen de bescheiden feitelijke en de grote mogelijke veranderingen, moeten we ons afvragen: Is dit het moment waarop we de toekomst die we willen creëren heel helder dienen te articuleren?

Na meer dan vijftig jaar van het bouwen aan bewustzijn m.b.t. onze sociale en ecologische prioriteiten, oorspronkelijk aangewakkerd door de mensenrechtenbewegingen in de jaren 60, de milieu- en vrouwenrechtenbewegingen in de jaren 70 en inheemse dekolonisatiebewegingen gedurende de afgelopen decennia, is het nu nodig verdere acties niet langer vooruit te schuiven. Als dit het decennium is waarin de verschillende stroompjes samenkomen in een grotere “rivier” van een wereldwijde beweging (als dit het decennium van transformatie wordt), **wat kunnen we dan leren van de verstoring door de Covid-pandemie over hoe we verder kunnen?**

In dit artikel beschrijf ik tien lessen die ons kunnen helpen bewust te worden van hetgeen zich aandient.

1. Ontkennen is geen strategie

Op de lijst van landen die het meeste te lijden hadden van Covid in de vorm van het aantal doden, staan de Verenigde Staten, Brazilië, India, Mexico en het Verenigd Koninkrijk bovenaan. Deze lijst laat zich bijna lezen als een ‘wie is wie-lijst’ van de populisten: Trump, Bolsonaro, Modi, Lopez Obrador en Johnson. Allemaal leiders die de pandemie lange tijd bagatelliseerden en die een tijdige reactie op het gebied van de gezondheidszorg uitstelden of zelfs tegenwerkten. Leiders die hun eigen populariteitscijfers belangrijker vonden dan de gezondheid van de bevolking. Ze hielden grote politieke bijeenkomsten zonder voldoende afstand houden en zich te houden aan de andere corona-regels.

Dit gedrag van ontkenning (het niet zien van de grote risico’s die genomen worden op verdere infectie) en van de-sensing (geen compassie met degenen die het meeste risico’s lopen door de pandemie) kan een tijdje gewerkt hebben voor deze leiders, maar inmiddels weet iedereen dat ontkennen geen werkbare strategie is.

2. Muren tussen systeem en zelf

We zijn getuige van de ineenstorting van muren die (niet zoals in 1989 in Berlijn) tussen twee systemen stonden, maar tussen systeem en zelf!

De huidige ineenstorting van de muren heeft zich vanaf februari 2020 voltrokken in drie etappes:

- **de start van de pandemie in februari en maart 2020**

Covid leerde ons alles over onderlinge afhankelijkheid en verbindingen, zowel maatschappelijk als ecologisch. Er gebeurt iets in Wuhan in China met gevolgen voor mensen over de hele wereld. En dit alles binnen enkele weken of maanden. Gebeurtenissen in Manaus (Brazilië) hadden gevolgen voor grote delen van Zuid Amerika. Als je denkt dat het hamsteren van vaccins je veiliger maakt in de USA (America First - thinking), dan heb je hier waarschijnlijk onvoldoende over nagedacht in de context van de betekenis van onderlinge verbondenheid.

- **de moord op George Floyd**

De tweede muur stortte in na deze moord: de Black Lives Matter Beweging werd een wereldwijd fenomeen. In dit geval vond de ineenstorting niet plaats op het niveau van het verstand (zich bewust worden van onderlinge afhankelijkheid), maar op het niveau van het hart. Plotseling konden we het lijden en de pijn van anderen voelen. Deze pijn bleef tot dan beperkt tot die ander en had nog niet de grenzen van het eigen hart overschreden. Negen en een halve minuut lang kijken naar het doden van George Floyd veranderde dit voor altijd.

- **de aanval op het Capitool in Washington**

De derde fase van de ineenstorting van de muren begon met de aanval op het Capitool in Washington op 6 januari 2021. Deze keer richtte de verstoring zich op *wie we zijn* als samenleving en *wie we willen zijn*. Als we zien dat de machtigste militaire macht, met een defensiebudget dat groter is dan dat van de volgende tien landen samen, hulpeloos staat tegenover enkele honderden opstandelingen, dan weet je dat het systeem hard is geraakt in zijn blinde vlek.

Deze blinde vlek bevindt zich binnen de eigen grenzen van het land: binnenlands terrorisme, gebaseerd op blanke-suprematie-denken. En ook nog eens ontstoken door de toenmalige bewoner van het Witte Huis.

In Amerika heeft dit ertoe geleid dat we niet alleen kijken naar de thema's die buiten onze grenzen spelen, maar ook de problemen die van binnenuit ontstaan.

3. Het tijdperk van Anthropocene: structuren zijn vloeibaar, niet vaststaand

In 2020 verscheen het *Human Development Report* van de Verenigde Naties. Daarin werd tot in detail duidelijk gemaakt dat in het tijdperk van Anthropocene (het tijdperk van mensen) wij en onze verouderde acties de belangrijkste bron van de problemen zijn. Het rapport toont tevens aan dat de grootste bron voor het vinden van oplossingen ligt in het vermogen ons op die verouderde patronen te herbezinnen en ze te veranderen: *'reimagine and reshape our patterns'*.

Dit is een volgende leerervaring van de Covid pandemie: een van de belangrijkste lessen van het afgelopen jaar is het besef hoe fundamenteel we onze wijze van handelen kunnen hervormen.

Maatschappelijke structuren blijken 'fluid, not frozen' (vloeibaar, niet vast staand).

Van alle soorten op onze aarde is alleen de mens in staat zich bewust met de toekomst te verbinden en deze opnieuw te creëren. We hebben de keuze of we de oude gedragspatronen willen continueren of ze willen veranderen.

We deden dit toen we in staat bleken de Covid-curve naar beneden te laten afbuigen. We deden dit toen we begonnen op Covid te reageren op een manier die de neoliberale aanpak oversteeg die de economische aanpak van de OECD-landen de afgelopen veertig jaar heeft gedomineerd.

Plotseling waren we in staat hier 1 biljoen dollar te vinden, en nog eens 2 tot 3 biljoen dollar elders. Plotseling zagen we enorme investeringen in mensen, infrastructuur, gezondheidszorg, onderwijs, aanpak van klimaatverandering. Plotseling zagen we overeenstemming over de norm van nul CO₂-uitstoot in 2050. Dit alles vormt het begin van een significante omslag die we een jaar geleden nog als onmogelijk beschouwden.

Het wijst ons tevens op een vaak genegeerd onderscheid tussen de natuurwetenschappen en de sociale wetenschappen. Waar je je ook bevindt op de aarde, als je een appel laat vallen, kun je er zeker van zijn dat die op de grond valt. De wet van de zwaartekracht is overal ter wereld van toepassing. Dit geldt niet voor de sociale wetenschappen.

Figuurlijk gesproken: als ik een appel los laat, weet ik niet zeker of hij naar beneden valt of naar boven zweeft. Dit komt doordat de onveranderlijkheden of wetten die sociaal gedrag sturen niet van toepassing zijn onder bepaalde condities (deze noemen we ‘derde variabelen’). De belangrijkste van deze derde variabelen is *het menselijk bewustzijn*. Op het moment dat je de aandacht van mensen in het systeem verandert, zullen de regels die het gedrag sturen ook veranderen.

Daarom vat ik Theorie U vaak als volgt samen: *“Ik richt mijn aandacht op deze manier, en daardoor gebeurt het op die manier.”*

De kwaliteit van mijn luisteren geeft vorm aan een gesprek. De manier waarop ik mijn aandacht richt, geeft vorm aan hoe de werkelijkheid zich ontwikkelt.

Als we dit uitgangspunt van sociale plasticiteit toepassen op collectief niveau, begrijpen we dat sociale structuren vloeibaar zijn, niet vaststaand. Ze ontwikkelen zich, net zoals menselijk bewustzijn.

4. Opnieuw uitlijnen van aandacht en intentie op het niveau van het systeem als geheel

De echte supermacht van de 21ste eeuw is ons vermogen om onze aandacht en intentie opnieuw uit te lijnen op het niveau van het systeem als geheel.

Deze ware supermacht werd zichtbaar toen we in staat bleken de Covid-curve naar beneden te laten afbuigen, bij de Black Lives Matter beweging, bij de acties tegen klimaatverandering. Ze wordt overal zichtbaar waar mensen een omslag te maken in hun gedrag door op een andere manier om te gaan met aandacht en intentie door middel van bewuste collectieve actie.

Aandacht is belangrijk, omdat energie altijd aandacht volgt. Als je bewust je aandacht op iets richt, dan gaat daar ook de energie naar toe. Op het moment dat we de straal van de collectieve actie ombuigen naar ons eigen handelen en als we onszelf zien door de ogen van anderen en de ogen van het geheel, dan beginnen we met het ontdooien van verharde toestand van de sociale realiteit naar een meer vloeibare die ons in staat stelt de realiteit opnieuw voor te stellen en om te vormen in de richting die nodig is.

5. Onder ogen zien van onze schaduwen en blinde vlekken kan een bron van verandering zijn

Als muren om ons heen instorten en als de uitdagingen steeds duidelijker zichtbaar worden,

krijgen leiders in allerlei instituties steeds vaker te maken met situaties die van hen vragen ze te bezien vanuit de spiegel van het collectieve, van het geheel. Wat we in deze situaties in de spiegel zien, is soms moeilijk te accepteren. Stel je dit voor als het tegenovergestelde van ons “gepolijste-sociale-media-zelf”. Misschien zien we in de spiegel wel een deel van ons zelf dat tot nu toe verborgen was in onze blinde vlek.

Bijvoorbeeld:

- voor Duitsers kan de herkenning te maken hebben met zaken die gerelateerd zijn aan de Holocaust;
- voor Amerikanen kan het te maken hebben met de etnocide tegen de oorspronkelijke Amerikaanse bevolking, de diefstal van hun land en met de slavernij vanuit Afrika;
- voor de Chinezen kan het gerelateerd zijn aan het etnische geweld tegen de Oeigoeren;
- voor westerlingen heeft het vaak te maken met kolonialisme en alle vormen van geweld die daarmee gepaard gingen.

Door de Covid-pandemie zijn we ons sterk bewust geworden van de grote maatschappelijke ongelijkheid, de Black Lives Matter-beweging herinnert ons eraan hoe deze ongelijkheid geworteld is in de geschiedenis van het kolonialisme en het collectieve trauma. We realiseren ons dat we pas aan het begin staan van het dekolonisatieproces: de politiek, de economie en onze manier van denken wordt er nog steeds sterk door beïnvloed.

In de spiegel te kijken en de schaduwen te zien van ons individuele, institutionele en collectieve verleden kan zeer uitdagend zijn. En juist daar ligt onze kans: door de delen van onze collectieve ervaringen te herkennen en te integreren, kunnen we ze gebruiken als een bron van verandering en vernieuwing. We kunnen de omslag maken *“from pain to possibility”* (Antoinette Klatzky).

6. Turning toward: je kunt een systeem pas veranderen als je het omarmt

Al het bovenstaande kun je samenvatten door het maken van het volgende onderscheid. Als verstoring plaats vindt, hebben we een keuze: ons naar de uitdaging toe keren of ons van de uitdaging afkeren (turning toward or turning away). We kunnen we werkelijkheid omarmen of ontkennen.

Figuur 1 maakt het onderscheid zichtbaar.

Turning toward is afgebeeld in de onderste boog: de cyclus van seeing, sensing en precensing.

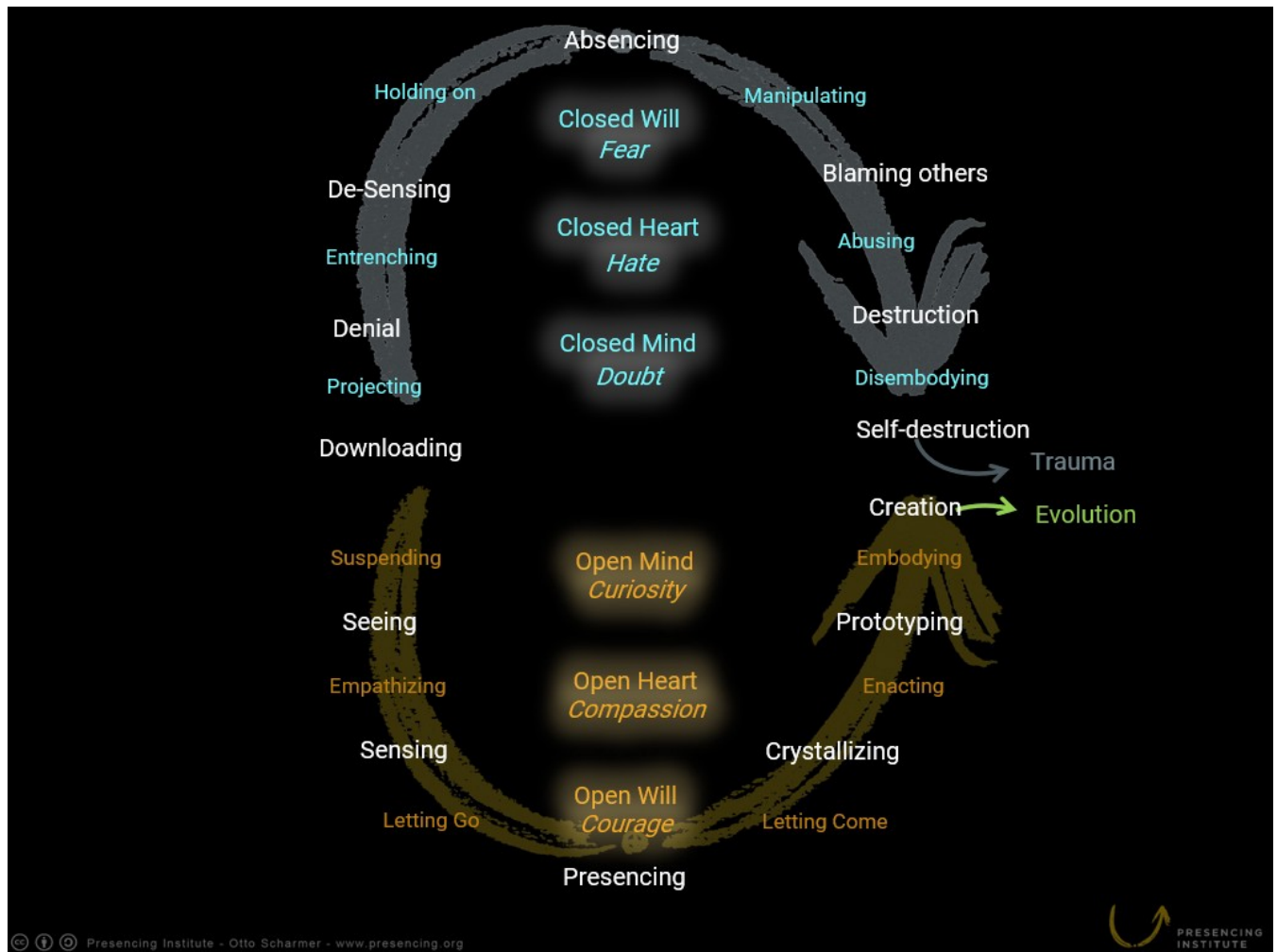
Turning away is afgebeeld in de bovenste boog: de cyclus van ontkenning, de-sensing, delusion en absensing.

Turning toward doet ertoe omdat verandering van een systeem slechts mogelijk is door het te omarmen. Het omarmen van een systeem kan plaats vinden door middel van drie instrumenten:

- open mind: nieuwsgierigheid;
- open heart: medeleven, compassie;
- open will: moed.

Turning away en ontkennen van de werkelijkheid bevriest deze instrumenten. Met als resultaat:

- closed mind: twijfel;
- closed heart: haat;
- closed will: angst.

Figuur 1: Turning toward of turning away: Presencing of absencing.

Figuur 1 laat het diepere territorium zien van systeemverandering. Het is een hulpmiddel dat de evolutie van patronen laat zien in de loop der tijd. In veel gevallen creëren we met zijn allen resultaten die bijna niemand wil en die vaak resulteren in vernietiging en zelfvernietiging. De bovenste boog van absencing toont hoe deze zelfvernietiging innerlijk tot stand komt en die we in vele situaties over de hele wereld terug zien.

Deze cyclus kent de volgende stadia:

- ontkenning: niet zien wat er aan de hand is (b.v. Covid 19, klimaatverandering);
- de-sensing: geen betrokkenheid voelen met wat ik zie (veel uitspraken op sociale media);
- absencing: geen verbondenheid met de toekomst die ik wil creëren (denk aan toenemende depressies en angststoornissen);
- blaming: niet kunnen reflecteren, anderen de schuld geven, jezelf niet kunnen zien door de ogen van een ander;
- destruction: vernietiging van de natuur, van relaties, van sociale structuren, en uiteindelijk van jezelf.

In onze tijd van grote verandering zijn de verschijnselen van absencing in ruime mate aanwezig.

Daarbij spelen onder meer een rol: zwart geld bij machthebbers, zakelijke modellen uit de wereld van Big Tech die gebaseerd zijn op boosheid, angst en haat (zonder dat we er veel controle over hebben).

Hoe kunnen we deze vormen van absencing stoppen en de boog van presencing bevorderen?

De sleutel om deze diepere vormen van leren en leiderschap is het cultiveren van een innerlijke houding die niet ‘de strijd aangaat’ met een waargenomen externe bedreiging, maar een houding die de werkelijkheid omarmt door te belichamen wat de bioloog Humberto Maturana ‘liefde’ noemt. Volgens Maturana betekent liefde ‘laten verschijnen’ (letting appear).

Hoe kunnen we werkwijzen en hulpmiddelen ontwikkelen die deze transformatieve innerlijke condities cultiveren in individuen en in onze systemen? Gedurende de afgelopen twee decennia heb ik me met deze vraag bezig gehouden bij het MIT en in het Presencing Institute.

7. Maatschappelijke evolutie vraagt om een upgrade van de operationele systemen.

De omslag van ego- naar ecodenken die de wereld nodig heeft vereist een upgrade van de operationele systemen. Figuur 2 maakt de stadia van deze upgrade zichtbaar aan de hand van de voorbeelden gezondheid, onderwijs, landbouw, de financiële wereld, bestuur en ontwikkeling.

Four Stages of Systems Evolution, Four Operating Systems					
	Health	Learning	Finance	Governance	Development
1.0: Input and authority- centric	Traditional doctor-centric	Traditional teacher-centric	Traditional banker-centric	1.0 Visible hand: <i>Hierarchy</i>	Mercantilism Gold reserves
2.0: Output and efficiency- centric	Evidence-based medicine	Teaching for Testing	Extractive: Externality- blind	2.0 Invisible hand: <i>Market</i>	Economic Output GDP
3.0: Outcome- and user-centric	Patient-centric medicine	Learner- centric	Impact Investing: ESG, select externality aware	3.0 Organized interest groups: <i>Lobbying</i>	Human Wellbeing HDI
4.0: Co-creative ecosystem- centric	Strengthening sources of well-being	Whole person, whole systems learning	Regenerative Finance: Transforming systems; fully externality-aware	4.0 ABC: <i>Awareness- Based Collective action</i>	Human and Planetary Wellbeing PHDI, GNH, Doughnut

Figuur 2: vier stadia in de evolutie van operationele systemen

Al deze sectoren zien een realiteit die voor een groot deel verankerd is in een mix van 2.0 (output en efficiëntie centraal) en 3.0 (output en gebruiker centraal) wijze van werken. Maar, om Albert Einstein te parafraseren, we kunnen de 4.0 uitdagingen niet oplossen met een 2.0 of 3.0 manier van denken en werken. De grote uitdaging van onze tijd hoe we van 2.0 en 3.0 kunnen ontwikkelen naar een 4.0 systeem. Een aanpak die ecosysteem-bewustzijn en collectieve creativiteit in al zijn elementen activeert.

Dit is geen verre droom, het is geen utopische ideologie. Het gebeurt op dit moment in onze gemeenschappen, ofschoon vaak in de marges van de grotere systemen.

4.0 manieren van werken zien we meestal lokaal ontstaan en pas later op nationaal en internationaal niveau.

Je ziet het bijvoorbeeld al in CSAs (*Community Supported Agriculture*) en in een toenemend aantal pogingen om meer samen te werken op het niveau van dorpen, steden en regio's. We zien ze vooral ontstaan aan de rand van systemen die dreigen ineen te storten. De toekomst is reeds aanwezig, we moeten er alleen voldoende aandacht voor hebben. Het Klimaatakkoord van Parijs en de Duurzaamheidsdoelen van de Verenigde Naties zijn voorbeelden van de eerste praktische stappen op weg naar een 4.0 bestuur op globaal niveau.

Sommige van de meest opvallende voorbeelden van 4.0 werkwijzen zien we bij inheemse bevolkingsgroepen. Mijn collega Melanie Goodchild, oprichter van het *Turtle Island Institute* formuleert het als volgt:

“Er was in onze manier van leven reeds sprake van 4.0 vóór de door kolonisten aangerichte ravage. De ontwikkeling van 1.0 naar 4.0 is voor ons dus geen evolutie of een lineair proces. Al onze voorouders leefden van het land. In plaats daarvan is het een terugkeer of een herontwaking naar de waarden die de 4.0 aanpak ondersteunen.”

8. We hebben infrastructuren nodig die de transformaties ondersteunen

Elke transformatie-reis vereist innovaties op het gebied van ondersteunende infrastructuur. Dit geldt voor alle systemen zoals b.v. de economie, de democratie, het onderwijs.

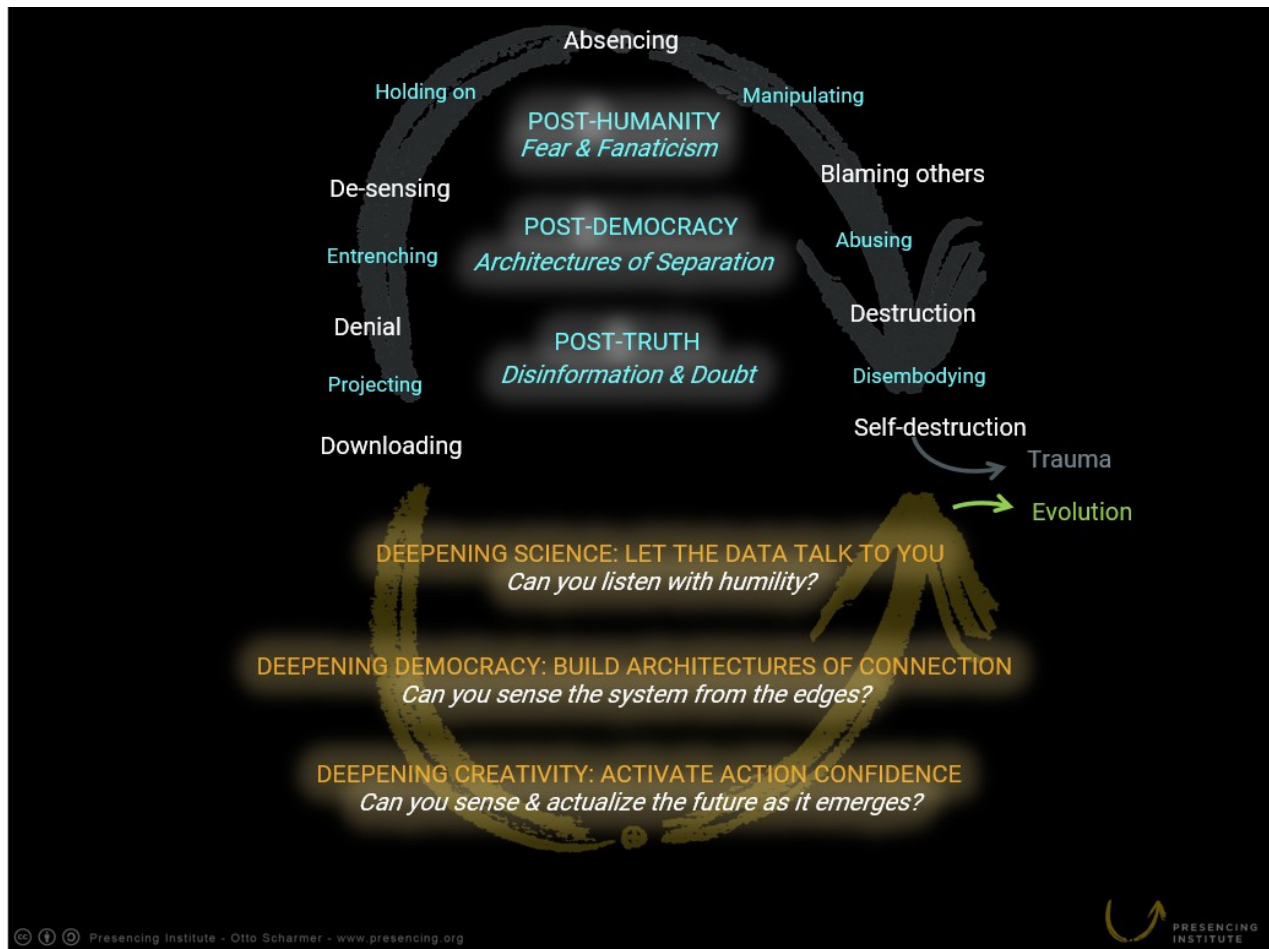
Figuur 3 vat de discussie over onze huidige omstandigheden samen in termen van post-waarheid (verspreiden van nep-informatie en twijfel), post-democratie (versterken van ontwerpen die mensen scheiden) en post-menselijkheid (aanjagen van fanatisme en angst). Het schema laat ook de vaardigheden die we nodig zullen hebben op het gebied van leiderschap en leren als we deze willen veranderen:

- verdiepen van de werkwijzen in de wetenschap: nieuwe vormen van onderzoek (integrating first-, second- en and third person research);
- verdiepen van de werkwijzen in de democratie: nieuwe infrastructuren voor burgers waarin dialoog plaats kan vinden;
- verdiepen van de werkwijzen van ondernemerschap door het versterken van vertrouwen.

Deze capaciteiten op het gebied van leren en leiderschap zien we op dit moment ontstaan in talloze gemeenschappen en bij allerlei initiatieven op het gebied van samenwerking. In het u.lab, onderdeel van het Presencing Institute, werken we bijvoorbeeld met 338 groepen aan initiatieven voor echte veranderingen in hun gemeenschap. Manoj uit India zegt:

“Het moment dat deze projecten vorm kregen, de manier waarop mensen hun eigen teams gingen vormen, de manier waarop de beweging groeide, zien wat voor leiderschap er ontstond..... De

mensen dachten: dit is wat we nodig hebben om het verschil te kunnen maken.”

Figuur 3: drie huidige condities, drie capaciteiten voor transformatie

9. Het grootste obstakel om het potentieel waar te maken ligt in onszelf

Wat het grootste obstakel om onze economie, de democratie of het onderwijs te hervormen? Zijn het de Big Tech bedrijven die hun greep op de maatschappij versterken (surveillance-kapitalisme)? Is het het zwarte geld dat het politieke proces telkens weer misleidt?

Volgens mij is geen van de genoemde obstakels de grootste dader. De grootste obstakels om al het bovenstaande te veranderen zijn **onze innerlijke stemmen van twijfel, haat en angst**.

Wat ik interessant vind, is dat een groot deel van deze sceptis bewust wordt aangewakkerd. Jaren geleden slaagde de fossiele-brandstof-industrie in Amerika erin de publieke opinie omtrent een CO2-belasting in negatieve zin om te buigen. Hun belangrijkste strategie was het in twijfel trekken van de validiteit van de klimaatwetenschap. Op die manier versterkten ze de stem van de twijfel bij de bevolking.

Als het gaat om het versterken van de stemmen van haat en angst spelen de sociale media vaak een kwalijke rol. Bedrijven zoals Facebook hebben een miljardenbedrijf opgebouwd waarvan het businessmodel gebaseerd is op het vermeerderen van het gebruik ervan door middel van emoties zoals haat, boosheid en angst.

Als we dit willen veranderen vraagt het meer dan het investeren van grote bedragen. Het hart van de transformatie ligt in een geheel **nieuw denkkader** waarmee we naar de wereld kijken. Er is een herbezinning nodig op de systemen in onze moderne samenleving.

Dit houdt onder meer het volgende in:

1. een omslag in onze economieën van ego naar eco

- van BNP naar welbevinden van mensen
- circulair denken over grondstoffen
- ondernemerschap met een missie
- gericht op het bevorderen van bewustzijn en creativiteit
- van privé-eigendom van de rijken naar gezamenlijk eigenaarschap
- vormen van bestuur op basis van bewustzijn en creativiteit

2. verdiepen van de democratie: gespreid, met dialoog en direct

- bestrijden van zwart geld
- bestrijden van de kenniskloof die bedrijven als Facebook, Google en Amazon willen doen voortduren
- ontwikkelen van een infrastructuur die dialoog en direct bestuur ondersteunt

3. een herbezinning op het onderwijs door hoofd, hart en handen te integreren

Het transformeren van onze economie en democratie kan alleen als we nieuwe leeromgevingen creëren, gericht op het leren van de persoon als geheel en van het systeem als geheel: *whole-person en whole-systems learning*. Dit zal zowel in het onderwijs als tussen diverse sectoren onderling moeten plaats vinden.

Resteert nog een belangrijke vraag.

Oké, zullen sommigen zeggen. Laten we eens aannemen dat veel van het bovenstaande inderdaad mogelijk is, denk je dan echt dat zo'n grote verandering gaat werken in de praktijk? Wat is daar dan voor nodig?

10. De belangrijkste hefboom ligt in het democratiseren van de verandering op het gebied van geletterdheid

Er wordt beweerd dat de Renaissance tot stand kwam door een groep van niet meer dan 200 personen. Hun onderneming veranderde de wereld.

Wat is er nodig om in onze tijd het potentieel te ontbranden en te ontwikkelen ten behoeve van de transformaties zoals hierboven omschreven?

Ik denk dat het volgende nodig is:

1. mensen inspireren

Misschien zijn er mee nodig dan 200. Maar als je een relatief kleine groep mensen hebt die werkelijk betrokken zijn, dan is bijna alles mogelijk. De beste groepen om mee te werken zijn jonge mensen. Zij zijn het sterkst gericht op de toekomst en het minst verankerd in het verleden. Maar je hebt een netwerk nodig van mensen van verschillende generaties en uit verschillende sectoren en regio's.

2. plaatsen en platforms

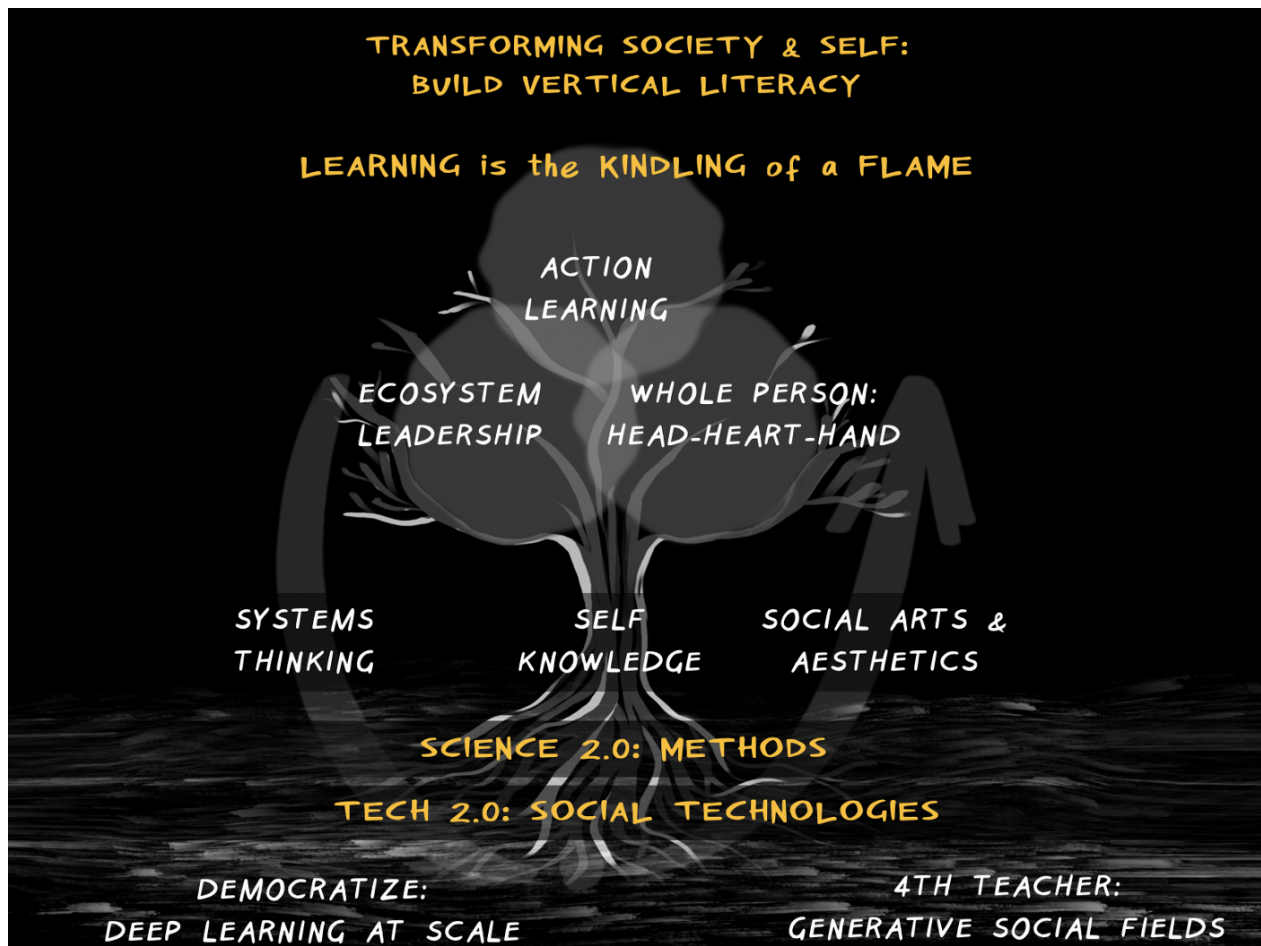
Elke beweging die erin slaagde een verandering teweeg te brengen in de samenleving, beschikte over een ondersteunend infrastructuur. Rosa Parks maakte gebruik van een schoolgebouw, De Oosteuropese burgerrechtenbeweging werkte vaak vanuit kerken.

3. Inzet van technologie

Ik denk dat we een aantal sociale technologieën nodig hebben, gebaseerd op bewustzijn, die ons kunnen *verbinden met onszelf, met elkaar en met onze planeet*. Denk bijvoorbeeld aan werkwijzen en hulpmiddelen die belangrijk zijn voor het creëren van de transformatie van geletterdheid. Die is noodzakelijk om de omslag te maken van 2.0 en 3.0 naar 4.0 manieren van organiseren.

Een van de grootste problemen in het huidige onderwijs is het gebrek aan verticale geletterdheid: het vermogen om leiding te geven aan grote veranderingen, zoals het maken van de omslag naar de 4.0 aanpak. Dit houdt onder meer in:

- jezelf kunnen zien: zowel individueel als collectief
- bevorderen van nieuwsgierigheid, compassie en moed
- meer ruimte voor goed luisteren en goede communicatie
- de onderwijsorganisaties ombouwen naar ecosystemen
- ontwikkelen van leiderschap dat handelt vanuit het zicht op het geheel
- ruimte bieden voor echte verandering: letting go en letting come

Figuur 4: twaalf uitgangspunten voor de school van de 21^e eeuw

4. het vormen van een wereldwijd netwerk van inspirerende voorbeelden die de toekomst van 4.0 onderzoeken door het te doen in de praktijk: voorbeelden van prototyping

Wat zien we als we deze vier aspecten samen zien?

We zijn het prototype van een nieuwe school, een nieuwe universiteit. De verandering van de school is gericht op het toegankelijk maken van werkwijzen en hulpmiddelen om radicaal opnieuw verbonden te worden met onszelf, met elkaar en met onze planeet. Onze grootste opgave van vandaag is het creëren van *de School van Transformatie*.

Gedurende de afgelopen weken en maanden hebben mijn collega's van het Presencing Institute ontmoetingen gehad met even groot aantal vernieuwers in het onderwijs: de afdeling Onderwijs van het OECD in Parijs, beleidsmakers, leiders van universiteiten en Hogescholen en anderen die zich bezig houden met de noodzakelijke vernieuwingen in het onderwijs. De centrale vraag was steeds: hoe ziet onderwijs eruit in deze tijd, gericht op de bloei en groei van mensen?

Tegelijkertijd hebben we met honderden mensen gewerkt aan het versterken en implementeren van de *Sustainable Development Goals* (SDGs).

Daarbij worden we geïnspireerd door de oprechtheid en de menselijkheid bij al deze initiatieven. Iemand verwoordde dit als volgt:

“Ik zie nu hoe het allemaal met elkaar samenhangt....het goede, het slechte, wij allemaal. Ik merk dat we allemaal blootgesteld worden aan een crisis die ons dwingt buiten bestaande paden te treden. We moeten onze gezamenlijke waarheid verkennen en onszelf dwingen te veranderen. Ik merk dat we de onvermijdelijke veranderingen die voor ons liggen niet kunnen voorkomen.”

De reis die voor ons ligt, zal niet gemakkelijk zijn. Maar als we in staat zijn een verbinding te maken tussen de bottom-up bewegingen die reeds op veel plaatsen gestart zijn en de top-down pogingen die steeds meer zichtbaar worden bij grote bedrijven, regeringen en bij de VN, dan is er weinig dat we niet kunnen realiseren in de komende twee decennia.

Otto Scharmer is op 1 en 2 december 2021 onze gast voor een tweedaagse masterclass in het van der Valk hotel in Vianen:

“Reimagining and Reshaping Learning and Leadership”

Meer informatie:

janjuttten@natuurlijkleren.org